

Verslag Werkbezoek Fase 2 Gemeente Breda

Project: Klimaatstresstest Waterkring de Baronie
Betreft: Verslag - Werkbezoek Fase 2 - Gemeente Breda
Datum en tijd: Donderdag 21 november 2019, 13:30-16:00 uur
Locatie: Gemeente Breda

Aanwezig:

Sanne Verbeek (Gemeente Breda, Adviseur ruimtelijke adaptatie)
Peter Bosman (Gemeente Breda, Wijkbeheerder)
André van Raam (Gemeente Breda, Wijkbeheerder)
Bas Hoefeijzers (Gemeente Breda, Adviseur stedelijk water)
Bartje Sprekels (Gemeente Breda, Wijkbeheerder)
Jonne Besselink (Waterkring de Baronie, Trekker Baronie)
Dorine van der Linden (Gemeente Breda, Trekker Baronie)
Jelmer Roosjen (Nelen & Schuurmans)
Rick Fleur (Planterra)

1. Introductie en kennismaking

Het tweede werkbezoek van de gemeente Breda heeft als doel het brengen van informatie omtrent klimaatadaptatie. Het aanvullende doel is het ophalen van input voor de wijkaanpak. Samen met wijk managers en -beheerders wordt er per wijk gesproken over de (klimaat)opgaven en kansen en een eerste inventarisatie gemaakt van de verschillende stakeholders per wijk.

Aan alle aanwezigen is het doel van de klimaatstresstest van Waterkring de Baronie uitgelegd. Voordat de stresstest behandeld werd, is eerst een introductie gegeven over klimaatadaptatie. Bij klimaatadaptatie moeten we ons als samenleving aan gaan passen aan het veranderende klimaat. Uiteindelijk draait het bij klimaatadaptatie om:

- standaard werk net anders doen (meer samenwerken);
- adaptatie zien als kans voor een frisse blik (denken in oplossingen);
- de hele keten bekijken (denk na over de gevolgen van de ingrepen die je doet);
- het creëren van bewustwording en mensen motiveren.

Door het in kaart brengen van de risico's en kwetsbaarheden (vanwege het veranderende klimaat) voor de regio is een eerste stap gezet in de klimaatstresstest. Op basis van de klimaatopgaven is een wijkprioritering gemaakt waarin bepaald is welke wijken het meest kwetsbaar zijn voor de thema's wateroverlast, hitte, droogte en een overstroming. Deze prioritering, inclusief de klimaatopgaven, is ontsloten in het online klimaatportaal www.klimaatportaalbaronie.nl. Aan de hand van deze informatie is er enkel inzicht, maar nog geen waardeoordeel gevormd. En is dit input om straks verder mee aan de slag te gaan.

2. Resultaten online vragenlijst

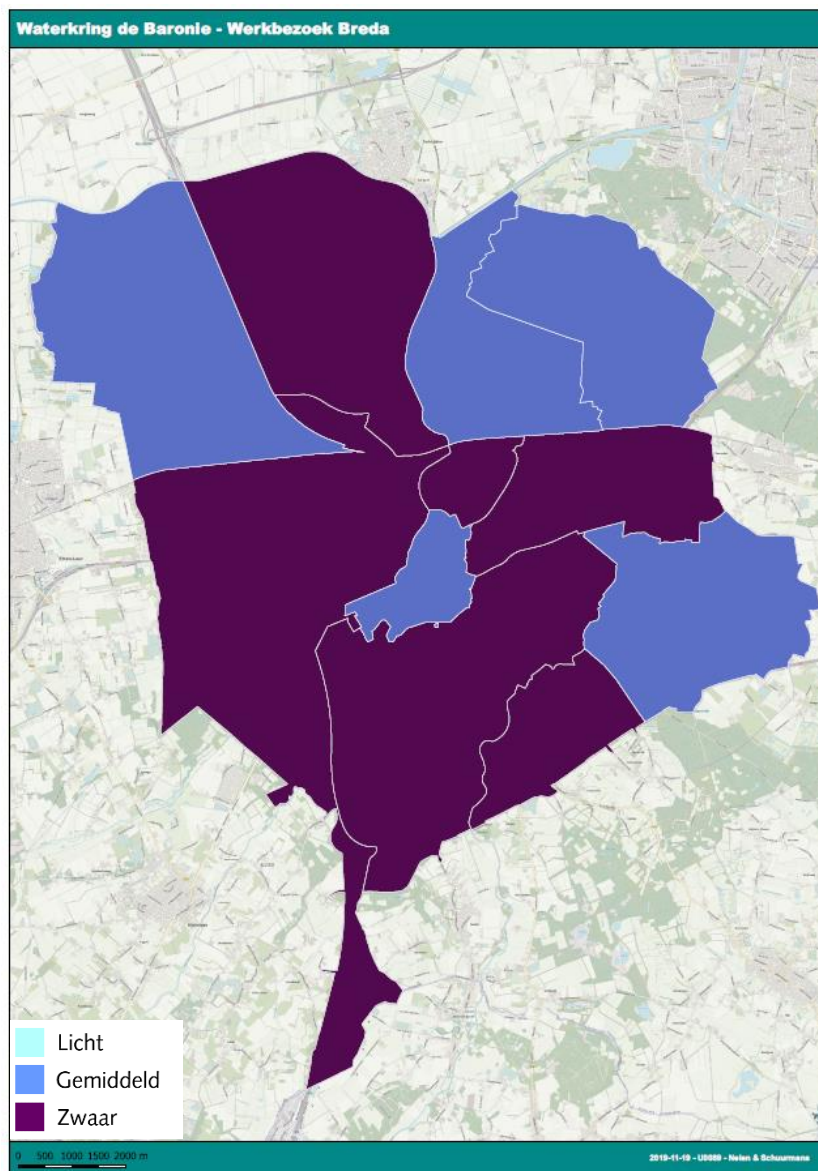
Tijdens het tweede werkbezoek is aan alle aanwezigen gevraagd om een beknopte vragenlijst in te vullen. De uitkomsten van deze vragenlijst zijn hieronder weergegeven.

Naam, functie en organisatie	Bij welke thema's liggen volgens jou op dit moment de grootste uitdagingen?	Als je één thema moest kiezen, waar ligt volgens jou dan de grootste uitdaging?	Geef een beknopte toelichting waarom je dit thema als de grootste uitdaging ziet.
Sanne Verbeek	Klimaat Sociaal Energie	Energie	De impact in de ondergrond is behoorlijk van invloed op de mogelijkheden in de bovengrond (voor bijv. klimaat).
Adviseur ruimtelijke adaptatie			
Gemeente Breda			
Peter Bosman	Milieu Klimaat Energie	Klimaat	Als mensen iets in de portemonnee voelen dan kiezen ze hier eerder voor. Klimaat wordt vaak gezien als taak overheid.
Wijkbeheerder			
Gemeente Breda			
André van Raam	Klimaat Veiligheid Energie	Klimaat Veiligheid Energie	Heeft in principe alle draagvlakken in zich.
Wijkbeheerder			
Gemeente Breda			
Bas Hoefeijzers	Parkeren Klimaat Sociaal	Klimaat	Lange termijn ideeën vs. korte termijn.
Adviseur stedelijk water			
Gemeente Breda			
Bartje Sprenkels	Klimaat Veiligheid Energie	Klimaat	Zichtbaar en voelbaar dat er sprake is van een klimaatverandering met vormen van overlast.
Wijkbeheerder			
Gemeente Breda			

3. Prioritering wijken

In figuur 1 is een eerste indeling gemaakt op basis van de klimaatopgaven. Voor alle klimaatthema's zijn de kwetsbaarheden in kaart gebracht en doorvertaald naar een score. Hierdoor vallen de wijken in te delen op basis van klimaatrisico. Een donkere kleur geeft aan dat de risico's ten aanzien van een veranderend klimaat groot zijn, waardoor de klasse 'zwaar' wordt gehanteerd. Als een wijk een lichte kleur heeft valt de wijk in de klasse 'licht'. Voor de gemeente Breda vallen er geen wijken in de categorie "licht".

De volgende stap is het benoemen van aanvullende kansen en opgaven bekend vanuit praktijkkennis.

Figuur 1. Wijkprioritering op basis van klimaatopgaven

In de tabel op de volgende pagina zijn aanvullende opgaven en kansen genoemd per wijk. Tijdens het werkbezoek was niet elke wijkmanager aanwezig. Hierdoor is het overzicht van opgaven en kansen per wijk niet uitputtend voor heel Breda, maar wel een goede start. Het overzicht dient nog verder aangevuld te worden in de vervolg dialogen die per gemeente gevoerd gaan worden. De kansen die in deze tabel zijn genoemd zijn in het klimaatportaal opgenomen.

Waterkring de Baronie – Werkbezoek Breda - Wijkinventarisatie

Wijknaam	Kans of opgave?	Toelichting
Breda Noord-West	Opgave/Kans	Muizenberg is al groener. Resterende delen van de wijken versteend. Sociale opgave t.a.v. het leggen van verbinding en zoeken naar sociale cohesie.
Breda Noord-West	Opgave/Kans	Opgave verbinding tussen kievetsloop en kroeten (wijken). Kansen voor een stadsbos/recreatie (Merlijn, gemeente Breda).
Prinsenbeek	Opgave	Lokale wateroverlast ervaren door bewoners (bijv. Titulaarlaan (aan de slag 21)).
Breda Noord-West	Opgave	Woonerven -> parkeeropgave -> ontevreden bewoners.
Breda Noord-West	Kans	Olympia school (Kesteren) wil schoolpleinen vergroenen.
Breda Noord-West	Opgave/Kans	Project "Jongeren op gewicht".
Heel Breda	Kans	Project "Schoolverlaters"
Heel Breda	Kans	Sociale huurwoningen Alwel/Breburg (sociaal lagere segment). Kansen stakeholder.
Breda West	Kans	Tuinzicht -> Alwel sociale huurwoningen. Kansen stakeholder.
Prinsenbeek	Kans	Rijk verenigingsleven, grote sociale cohesie.
Prinsenbeek	Kans	Markt (Centrum). Al veel vergroend: enthousiaste bewoners.
Breda West	Kans	Acaciastraat o.a. in tuinzicht al bezig met vergroenen. Tuinen nog erg verhard. Woningbouwcorporatie benaderen.
Breda West	Opgave	Haagse markt aangepakt, maar vergroening is minimaal (enkel plantenbakken).
Breda West	Kans	Princenhage (scholen betrekken) grote initiatieven openbaar groen (park/plukroute). Inwoners actief.
Breda Noord-West	Kans	Natuurlijke waterbuffer in het noorden van deze wijk (mogelijk wel te nat).
Heel Breda	Kans	Bouwopgave: zorg dat je projectontwikkelaars mee krijgt. MaasJacobs is een ontwikkelaar, alleen brengt geen bomen in wegprofiel terug i.v.m. grotere particuliere tuinen. Opgave wordt groot zodra deze tuinen enkel verhard worden. Kansen voor klimaatadaptatie.
Bavel, Breda West	Kans	Minervum (en andere bedrijventerreinen) ondernemers verleiden om te verduurzamen (Economische zaken).
Bavel, Breda West	Opgave	Economische zaken (Saskia) i.r.t. bedrijventerreinen. Groen deals (Martine/Tom Rozendaal)?
Bavel, Breda West	Opgave	Vastgoed, Projectontwikkelaar, Openbare ruimte, Ruimtelijke ontwikkelingen.
Heel Breda	Kans	Sport-/Buurtvereniging behoeften weten.
Breda Noord	Opgave	WC Moerwijk ondernemers intern/extern. Vergroenen openbare ruimte (ontharden).
Breda Noord	Kans	Parkhoeve jeugd/educatie.
Breda Noord	Opgave	Doornbos – Baliendijk (Breed asfalt). Advendo voetbalclub: meer leden/professionele externen.
Breda Noord-West	Kans	Tennisvereniging Heksenwiel particulier.
Breda Noord	Kans	Vlimmerenstraat: omtuinen naar waterspel aanleidingen? -> Aliinda
Breda Noord	Opgave/Kans	Parkeerterreinen bij flats in eigendom van woningbouw. Niet alle parkeerplaatsen zijn bezet, dus kunnen deze worden veranderd in groen?
Breda Noord	Kans	Basisschool Noorderlicht: Schoolplein vergroenen.
Breda Noord	Opgave/Kans	Versteende voortuinen (algemeen beeld in heel Breda). Wisselaar en Laurentius tuinen vergroenen.
Teteringen	Opgave	Willem Alexanderplein, Teteringen. Verhuren van gronden: wel verharderen terwijl in de voorwaarden staat dat dit niet mag. Handhaven?
Heel Breda	Kans	Bestaande initiatieven verleiden voor klimaatdoel.

4. Quicksan stakeholders per wijk

Waterkring de Baronie – Werkbezoek Breda - Stakeholderanalyse				
Nr.	Wijknaam	Welke stakeholders zijn relevant?	Waarom is deze stakeholder relevant? Wat valt er bij deze stakeholder te halen?	Hoe 'kansrijk' is deze stakeholder?
13	Breda west	<ol style="list-style-type: none"> 1. ZLTO 2. Wijk & dorpsraden 3. Staatsbosbeheer 4. Plukroute Princenhage 5. Projectontwikkelaars 6. Dorpsraad Princenhage 7. Tuinzicht/Boykes Speelhoeve 8. Steenakker Parkbeheer 9. NAC stadion 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Voor het buitengebied 2. 3. Bos/recreatie -> grote stakeholder 4. Actief/biodiversiteit 5. Inbreidingslocaties: nieuwe tuinen en huizen 6. Actief 7. Actief/Locatie voor buitenschoolse activiteiten 8. Onderhouden zelf groen op hun terrein. 9. Groot terrein 	<ol style="list-style-type: none"> 1. + 2. 3. + 4. ++ 5. + 6. + 7. + 8. + 9. +/-
14	Breda zuid-oost			
15	Ulvenhout			
16	Bavel			
17	Breda zuid			
18	Breda oost			
19	Breda centrum	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ondernemersfonds 2. Wijkraden 3. Woningbouw (Fellenoord) 		
20	Prinsenbeek	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zwembad de Kuil 2. Laurentius 3. Sportcomplex de heikant 4. Dorpsplatform 5. Ondernemersvereniging 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Recreatie 2. Woningcorporatie 3. Kunstgrasvelden 4. Actief, voorlichting etc. 5. Actief, LED lichten en groen. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. 2. - Qua budget, + qua doelgroep 3. - 4. + 5. +
21	Breda noord-west	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vogelwerkgroep (Meneer v.d. Haar) 2. Basisschool/ Graaf Engelbert 3. Alwel/Laurentius 4. Zwembad de Asterd 5. Staatsbosbeheer 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Natuurvereniging (hele regio) 2. Via onderwijs 3. Woningbouwcorporaties 4. Recreatie 	<ol style="list-style-type: none"> 1. + 2. + 3. +
22	Breda noord	<ol style="list-style-type: none"> 1. Woningbouwcorporaties 2. Ondernemers 3. Raffy 4. Verzorgingstehuizen 5. Parkhoeve 6. Wijkraden 7. Grote broer 8. Basisscholen 9. Projectontwikkelaars 		
23	Teteringen			
	Heel Breda	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wildbeheer eenheid 2. Bedrijfsinvesteringszone 3. Geoweb 4. Waterschap 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Buitengebied 2. Data via gemeente Breda 3. Wijkdeals 	

Bij de stakeholderanalyse draait het om de relevantie van de stakeholders. De focus ligt op de kansen, wat valt er bij de verschillende stakeholders 'te halen'? Door deze snelle inventarisatie wordt duidelijk in welke wijken de meeste energie bij bewoners en niet-overheden te vinden is. Ook helpt dit onderdeel om straks toe te werken naar de 'quick-wins'.

5. Aanpak voor vervolg

Aan de deelnemers is een doorkijk gepresenteerd naar het vervolg met daarbij 'tips and tricks'. Met elkaar hebben we gesproken over het stappenplan om van het 'weten' naar het 'willen' te komen. Om de wijkaanpak op een goede manier vorm te geven, adviseren Planterra en Nelen & Schuurmans om de volgende stappen te nemen:

1. Afstemmen bestuurder, vaststellen ambities en beschikbaar budget.

Hierbij gaat het om het inventariseren van de prioriteit voor klimaatadaptatie en de daarvoor beschikbaar gestelde middelen (tijd en geld). Hierbij gaat het voor een groot deel ook over het managen van verwachtingen, want zonder het beschikbaar stellen van extra geld en capaciteit is het niet realistisch om een grote impact op het gebied van klimaatadaptatie te verwachten.

2. Stakeholderanalyse verder uitwerken (op thema of op type stakeholder).

In het gehele proces van de risicodialogen is participatie van groot belang. Participatie kan op verschillende manieren vorm krijgen, in verschillende gradaties van intensiteit en/of betrokkenheid. Er is reeds een Baronie-brede regionale stakeholderanalyse uitgevoerd (zie "*Stakeholdersanalyse en wervingsplan De Baronie*"). Het is nuttig om op lokaal niveau ook een stakeholderanalyse uit te voeren.

3. Wat ga je lokaal aanpakken en wat regionaal?

Hierbij gaat het om het slim oppakken van werkzaamheden. Regionaal van elkaar leren en samenwerken. Het klimaatportaal is hier een goed voorbeeld van. Elke gemeente, heeft door de regionale samenwerking, een goede tool voor handen om lokaal mee verder te gaan.

4. Participatie- en communicatieplan.

Maak per gemeente een communicatie- en participatieplan om een koers te bepalen in het betrekken van stakeholders tijdens de klimaatdialogen. De uitgevoerde lokale stakeholderanalyse staat aan de basis van dit plan: daarin is inzichtelijk gemaakt wie in welke rol betrokken zou kunnen worden en wanneer (het 'wie'). Vervolgens kan op basis van de uitgevoerde stakeholderanalyse een participatie- en communicatieplan gemaakt en uitgevoerd worden. In het participatie- en communicatieplan staat het vormgeven van het 'wat' centraal.

5. Tips & Tricks (inkijk in een paar maatregelen).

Voorbeelden van maatregelen zijn genoemd:

1. Opzetten van een klimaat- en bewonersportaal
2. Organiseren van thema-avonden
3. Gesprek voeren via de ideeënbus
4. Opzetten van een (lokale) storymap

5. Ambassadeurschap en procesbegeleiding

6. Uitzoeken van verschillende leefstijlen

Als laatste is er met elkaar besproken hoe iedereen zijn steentje kan bijdragen. Wat kan je als wijkbeheerder/wijkmanager/wijkregisseur in dit vervolgtraject doen? Welke kansen zie je nu al voor je en wat heb je daar voor nodig?